

เสียง(ไม่)ประสานต่อการพัฒนา: อนาคตเมือง มุกดาหารภายใต้เขตเศรษฐกิจพิเศษ

written by กองบรรณาธิการ | พฤศจิกายน 2, 2016

มุกดาหาร – หลังจากรัฐบาล คสช. [ประกาศ](#)ให้จังหวัดมุกดาหารเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งอาศัยอำนาจตาม มาตรา 44 จัดหาที่ดินสาธารณะที่ประชาชนใช้ร่วมกันหรือป่าเสื่อมโทรมเพื่อพัฒนาเป็น “เขตนิคมอุตสาหกรรม” กว่า 1,080 ไร่ ซึ่งอยู่ในการถือครองของ ส.ป.ก. ให้ตกเป็นพื้นที่ราชพัสดุและให้กรมธนารักษ์ออกโฉนด ซึ่งจะส่งผลให้นักลงทุนและภาคเอกชนสามารถประมูลได้ โดยอ้างเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ชายแดน

มุกดาหารจะกลายเป็นอย่างไร? ใครจะได้รับประโยชน์และได้รับผลกระทบจากการพัฒนาขนาดใหญ่ครั้งนี้?

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559 ที่ผ่านมา มูลนิธิชีวิตไทและม.ราชภัฏสกลนคร จัดเวทีสัมมนาวิชาการสาธารณะเรื่อง “เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร: ศักยภาพและความรู้ท้องถิ่นต่อการป้องกันผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม” ณ จังหวัดมุกดาหาร เวทีสัมมนาดังกล่าวมีตัวแทนจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones - SEZs) จังหวัดมุกดาหาร

หลากมุมมอง รัฐ-เอกชน-ชุมชน-นักวิชาการ ต่อเขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร ณ เวทีสัมมนาวิชาการสาธารณะเรื่อง

“เขตเศรษฐกิจพิเศษอุตสาหกรรม: ศักยภาพและความรู้ท้องถิ่นต่อการป้องกันผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม” จัดโดยมูลนิธิชีวิตไทและมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ความหวังและความหวั่นของชุมชน

โครงการวิจัย SEZs นี้เน้นศึกษาพื้นที่เป้าหมายหลัก คือ บ้านพรานอ้น อ.เมือง จ.มุกดาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ประชิดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและเป็นชุมชนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา

การวิจัยพบปัญหาว่า ในพื้นที่ 1,080 ไร่ ชาวบ้านหลายคนกำลังตกอยู่ในสภาวะวิตกกังวลว่าจะสูญเสียที่ดินในการเลี้ยงชีพ มีกรณีตัวอย่าง 5 ครอบครัวเกษตรกรรุ่นใหม่ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ มีปัญหาไร้ที่ดินทำกิน โดย ส.ป.ก. ให้เช่ามาใช้ที่ดินครอบครัวละ 3 ไร่ ซึ่ง 5 ครอบครัวนี้ได้สูญเสียที่ดินโดยฉับพลันจากกระบวนการที่รัฐใช้กฎหมายตามมาตรา 44 ของร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวปี 2557 ปัญหานี้นำมาซึ่งความวิตกกังวลของชาวบ้านอีกหลายครอบครัว เพราะชาวบ้านพรานอ้นมากกว่าร้อยละ 90 ถือครองหรือใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปของ ที่ดิน ส.ป.ก. ซึ่งเป็นที่ดินของหลวงที่รัฐสามารถเวนคืนได้ทุกเมื่อ

ผู้แทนนักวิจัย กิติมา ขุนทอง อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มรภ.สกลนคร กล่าวว่าประเด็นปัญหาที่สนใจคือ ภาคประชาชนยังไม่มีความพร้อมรับมือกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เท่ากับภาครัฐและภาคเอกชน กล่าวคือ ภาครัฐและภาคเอกชนมีความพร้อมในการบริหารจัดการให้เกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างมาก โดยเฉพาะภาคเอกชน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มธุรกิจซึ่งกำลังเตรียมพร้อมด้านนโยบายและมาตรการเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบคมนาคม ระบบภาษี ให้กับนักลงทุน

นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า ชุมชนมีทั้งความหวาดหวั่นและความหวัดหวั่นต่อการเกิด SEZs ในด้านความหวัง หลายคนก็เชื่อว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้ชีวิตของประชาชนดีขึ้น กิติมาสรุปความคาดหวังของชุมชนไว้ว่า คนส่วนใหญ่คิดว่า ลูกหลานของตนจะได้เข้าสู่ระบบการจ้างงาน ทำงานอยู่ใกล้บ้าน บางส่วนคิดว่าตัวเองจะได้เป็นผู้ประกอบการ เช่น ค้าขาย เปิดธุรกิจโฮมสเตย์ หอพัก และปั้มน้ำมัน ส่วนบางพื้นที่ก็คิดว่าการเกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้ชุมชนมีน้ำประปาใช้อย่างเพียงพอ

แต่อีกส่วนหนึ่งก็หวั่นวิตกว่าจะนำมาซึ่งผลกระทบด้านลบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

“มีการประกาศผ่านเสียงตามสายของบ้านว่าลิมิเขตเศรษฐกิจพิเศษมาตั้งชิดบ้านเฮา ตาเฮากะได้แต่วาดภาพแบบคนตาบอดว่ามันสิมีรูปร่างจั่งได้ ตาเฮากะคือคนตาบอดที่ได้ยินเสียงแต่แนมบ่เห็น”

นายบุญนะ ชาธิพา ตัวแทนชาวบ้านพรานอ้น กล่าวถึงจินตนาการด้านลบของชาวบ้านที่มีต่อเขตเศรษฐกิจพิเศษว่าเท่าที่จับเข้าคุยกันเกี่ยวกับความกังวลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น หลายคนกลัวว่าโรงงานอุตสาหกรรมจะปล่อยน้ำเสียจากนิคมฯ ลงพื้นที่ทำการเกษตรและทำให้อากาศเป็นพิษ ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหารชุมชน และส่วนใหญ่กังวลว่าที่ดิน

ทำกินของตนอาจจะถูกรัฐเวนคืน เพราะที่ดินทำกินส่วนใหญ่ของชาวบ้านยังเป็นที่ดิน ส.ป.ก.

นายบุญนะ กล่าวอีกว่าชาวบ้านอยากได้ความมั่นคงในเรื่องที่ดินทำกิน อยากให้คงสภาพของทรัพย์สินของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น ไร่ นา สวน ที่อยู่รอบๆ เขตเศรษฐกิจพิเศษ

“อยากให้คงวิถีของคนพื้นเมือง บ่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ให้วิถีชุมชนยังมีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ตาเฮากังวลว่าถ้าหากเขตเศรษฐกิจพิเศษมาแล้วมันส่งผลให้วิถีชีวิตที่บ้านเปลี่ยนแปลงไป” นายบุญนะกล่าว

ภาครัฐยังไม่ละเลยชุมชน ภาคเอกชนขายผืนมุกดาหารเมืองเจริญ

นายพนอล ไพฑูรย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เริ่มกล่าวถึงหลักการและความสำคัญต่อการพัฒนาเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดมุกดาหารว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นทำเลทองสำหรับการค้าและการลงทุนทางเศรษฐกิจ รัฐบาลต้องการสร้างพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับนักลงทุน ทั้งในแง่โครงสร้างพื้นฐานและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อดึงดูดนักลงทุนจากนอกพื้นที่หรือในพื้นที่ให้เข้ามาดำเนินกิจกรรมด้านการค้าในพื้นที่

รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารย้ำว่า อย่ากังวลถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นมากไปเพราะสิ่งที่ชาวบ้านกังวล รัฐบาลไม่ละเลย รัฐต้องการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อให้โอกาสคนในพื้นที่ ดังนั้นต้องทำควบคู่ไปกับการดูแลสิ่งแวดล้อมและดูแลคุณภาพชีวิตคนในชุมชนไปด้วย

ด้านนายธนโชติ โชติบุญยศักดิ์ รองประธานฝ่ายบริหารและพาณิชย์หอการค้าจังหวัดมุกดาหาร ยืนยันเป้าหมายหลักที่ต้องมี SEZs ว่า นัยยะสำคัญแรกของการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ ไม่ได้มีเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมตามที่หลายคนคิด แต่ทำเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ เช่น ปัญหาารถขนส่งสินค้าขนาดใหญ่วิ่งผ่านเมือง เป็นต้น เนื่องจากเมืองมุกดาหารเป็นเส้นทางเข้า-ออกของสินค้าจากหลายประเทศ

“มีคนไม่เข้าใจเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทุกคนกลัวไปหมด ทุกคนไปนึกภาพจังหวัดสมุทรปราการ ปากน้ำ นึกถึงพื้นที่ที่มีโรงงานเยอะๆ มีปัญหาเรื่องขยะ ปัญหาน้ำเสีย และอาชญากรรม หลายคนจึงตั้งกำแพงว่าไม่เอาอะไรแบบนี้”

นายธนโชติกล่าวอีกว่า มุกดาหารถือเป็นเมืองชายแดนห่างไกลที่กลายเป็นเมืองการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของไทย ด้วยความได้เปรียบของจังหวัดมุกดาหารที่มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขงและมีสะพานข้ามแม่น้ำโขง ทำให้จังหวัดมุกดาหารติดอันดับเมืองการค้าที่มีมูลค่าการค้าชายแดนอันดับสองของประเทศและอันดับหนึ่งของภูมิภาค ภาคเอกชนและทางจังหวัดกำลังออกแบบเมืองเพื่อการค้าการลงทุนกันใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับจังหวัดมุกดาหาร

“ช่วงนี้เราต้องร่วมมือร่วมใจกันทุกภาคส่วน ในการออกแบบเมืองที่พวกเราต้องอยู่ในอนาคต เพื่อลูกหลานเรา” นายธนโชติกล่าว

อย่างไรก็ตาม หากลองย้อนดูตัวอย่างของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคายซึ่งได้ทำล่วงหน้าไปก่อนแล้ว จะพบว่าการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคายถือว่ายังล่าช้าเนื่องจากรัฐมองว่าจังหวัดหนองคายมิได้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษดังเช่นจังหวัดตาก สระแก้ว และสงขลา ดังที่นายฉลองชัย ชยุตระพงษ์ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ The Bangkok Post เมื่อเดือนกันยายน 2559 ที่ผ่านมา

คำถามที่ตามมาคือ เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหารจะเป็นอย่างไร? จะคล้ายกับกรณีที่หนองคายหรือไม่?

ชาวบ้านผู้ถูกพัฒนาคือผู้เสียสละ?

กิติมา ขุนทอง ยังย้ำถึงปัญหาที่รัฐบาลและเอกชนควรสนใจ กล่าวคือ ปัญหาการเลือกสรรที่ดินโดยรัฐที่ดินในฐานะ วัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่มิได้คำนึงถึงถึงมิติด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะสิทธิของผู้ถูกพัฒนา ซึ่งถูกปิดกั้นไม่ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่แรก

“สิ่งที่การพัฒนาต้องระวังเป็นอย่างยิ่งคือ เวลาพัฒนาต้องคำนึงว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีความสำคัญกับผู้คนในชีวิตประจำวัน และที่สำคัญการพัฒนาต้องไม่เพิ่มความเสี่ยงให้ชุมชนต้องแบกรับปัญหา หรือสร้างภาพให้ชาวบ้านตกอยู่ในฐานะผู้เสียสละเสมอ” กิติมากล่าว